

time

Odborný analytický měsíčník

ŘÍJEN 2013
ČÍSLO 8, ROČNÍK III.
WWW.CICAR.CZ
ZDARMA

NĚMECKÉ VOLBY

ANGELA VÍTĚZÍ

obsah

6 | Mezi rozpadem a centralizací Evropy

ROZHOVOR | TÉMA O německé povolební matematice, odporu ke zvyšování daní, rušení politiky podpory obnovitelných zdrojů, potenciálu pro úspěch Alternativy pro Německo a mylném spojování modelu sociálně-tržního hospodářství se sociálním státem s německým profesorem Michaellem Wohlgemuthem.

Rozhovor s Michaellem Wohlgemuthem

10 | Zemětřesení napravo: Na německé pravici nezůstal kámen na kameni

ANALÝZA | TÉMA Německé parlamentní volby v hlavních rysech dopadly tak, jak se čekalo. Středopravicová aliance dvou křesťanskodemokratických stran – kancléřčiny CDU a bavorské CSU – přesvědčivě vyhrála a rudo-zelená opozice na ni nestačila.

Autor Petr Sokol

12 | Zachráni sa Nemecko pred minimálnou mzdou?

ANALÝZA | TÉMA Septembrové voľby potvrdili miesto doterajšej kancelárky Merkelovej v hlavnom kresle nemeckej vlády. Koho však zoberie do vládneho mančaftu však ani po troch týždňoch od volieb nie je jasné.

Autor Radovan Ďurana

16 | Ekonomie merkelismu

ANALÝZA | TÉMA Výsledky německých voleb byly zejména zeměmi eurozóny napjatě očekávány. Vyhrává již čitelná Angela Merkelová, nebo promluví do děje Alternativa pro Německo, toužící po vystoupení Německa z měnového uskupení?

Autor Václav Rybáček

18 | Kampaně v německých volbách

ANALÝZA | TÉMA Sledování německé volební komunikace je inspirativním zážitkem. Zejména pokud ji porovnáváte s téměř souběžně probíhající kampaní u nás.

Autor Marek Buchta

20 | Volební reforma připravila Merkelovou o většinu

ANALÝZA | TÉMA Nejprve si povězte něco málo o tom, jak Němci volí. Po druhé světové válce byl přijat volební systém personalizovaného poměrného zastoupení (mixed-member proportional, MMP). V něm má volič dva hlasy.

Autor Matěj Trávníček

CI Time

Odborný analytický měsíčník

Číslo 8

Ročník III.

Říjen 2013

Vydává

CI Consult & Research, s.r.o.

IČ: 24772461

Jungmannova 29/19,

110 00 Praha 1, Nové Město

Kontakty

Telefon: 224 054 087

www.cicar.cz, citime@cicar.cz

Redakce

Šéfredaktor

Ladislav Mrklas

Odborní konzultanti redakce

Ivan Langer, Josef Šíma

Tajemnice redakce

Petra Viktorová

Art director

Ivo Kubát (Multimedia Atelier)

Vedoucí redaktori rubrik

Petr Sokol (evropská politika)

Marek Buchta (veřejný marketing)

Ludmila Habadová (zdravotní
a sociální politika)

Jaroslav Salivar (bezpečnost)

Luboš Jemelka (legislativa a právo)

Stálí spolupracovníci

Jan Beneš

Radovan Ďurana,

Luboš Jemelka, Jiří Kozák,

Jakub Kříž, Ondřej Mátl,

Jan Průša, Václav Rybáček,

Ladislav Tajovský

Jazyková korektura

4JAN Public Relations, s.r.o.

Fotografie

str. 12, 16, 17, 20–21 eu.fotolia.com

str. 1, 4, 10, 19, 22–23 čtk

Registrace MK ČR E 19998,

ISSN 1804-8099

Milí čtenáři,

až budete v rukou držet toto číslo, bude již po předčasných volbách do Poslanecké sněmovny. Další číslo tedy bude věnováno právě jejich výsledkům a důsledkům. Tentokrát se ale budeme věnovat jiným volbám – volbám v sousedním Německu, klíčové zemi celé Evropy. A pro srovnání také trochu druhé německojazyčné sousední zemi – Rakousku, které prošlo volebním kláním v takřka stejném termínu jako Německo.

Vstupní analýzu napsal šéfredaktor CI Time Ladislav Mrklas. Věnuje se právě srovnání základních trendů německých a rakouských voleb i perspektivám hlavních politických sil v souvislosti s budoucími velkými koalicemi v obou zemích.

Rektor CEVRO Institut Josef Šíma vedl rozhovor s německým profesorem ekonomie Michaellem Wohlgemuthem, který stojí v čele Institutu Waltera Euckena ve Freiburgu. Rozhovor je věnován německé povolební matematice, politice obnovitelných zdrojů, problematice zdaňování i vztahu mezi konceptem sociálně-tržního hospodářství a sociálním státem.

Dalšími texty přispěli politologové a ekonomové, kteří se věnují dílčím aspektům zejména německých voleb. Petr Sokol analyzuje přesuny na německé pravici, kde CDU / CSU natolik „vyluxovala“ hlasy liberálů, že ji to stálo koaličního partnera. Radovan Ďurana se zabývá jedním z velkých témat německých voleb – státem stanovenou výší minimální mzdy. Malé srovnání základních parametrů německé a rakouské ekonomiky přináší analýza Jana Průši. Václav Rybáček se pak věnuje vlivu volebních výsledků v Německu na budoucnost eura. Marek Buchta přináší pohled na německou volební kampaň, a to ve srovnání s probíhající kampaní v Česku. Matěj Trávníček se vrací k tématu, které zásadně spoluovlivnilo volební výsledky, volební reformě, jež přišla na přání Spolkového ústavního soudu. Konečně, text Miloše Brunclíka představuje sondu do nového fenoménu německé politiky – Alternativy pro Německo.

S přáním příjemného, poučného a inspirativního čtení

Ivan Langer,
zakladatel společnosti
a odborný konzultant redakce

Ladislav Mrklas,
zakladatel společnosti
a šéfredaktor

Německé a rakouské volby – malé srovnání

Září přineslo hned dvoje parlamentní volby v našem bezprostředním sousedství. Němci a Rakušané volili. Výsledky voleb byly významně jiné. V obou zemích ale nakonec budou koalice v podstatě stejné – tedy tzv. velké, sdružující dvě nejsilnější formace – křesťanské a sociální demokraty. V Německu v tomto, v Rakousku v opačném pořadí dle síly. V obou zemích zůstávají stejní spolkoví kancléři jako dosud. Své postavení v Německu a Rakousku uhájili Zelení, kteří však opět skončili v opozici.

LADISLAV MRKLAS | Autor je politolog,
prorektor vysoké školy CEVRO Institut
a šéfredaktor CI Time

Tím ale většina paralel končí. Volby v obou německojazyčných zemích totiž dopadly v mnoha ohledech přesně naopak. Pojďme ale hezky popořádku. Zásadně jiný je samotný trend z hlediska podpory dvou klíčových uskupení. Zatímco v Rakousku zaznamenali sociální demokraté a lidovci značné ztráty oproti minulým volebním výsledkům (v absolutních číslech obě strany tratily řádově kolem 150 tisíc hlasů), velké německé strany posílily, což platí zejména o CDU, která si připsala přes tři miliony hlasů navíc. Jinými slovy, Angela Merkelová, která stojí v čele Německa již osm let, zaznamenala svůj největší volební triumf. Werner Faymann, rakouský kancléř od roku 2008, naopak zažil svůj nej-

Angela Merkelová, německá kancléřka a Werner Faymann, rakouský kancléř

horší volební výsledek. Rakouští sociální demokraté navíc získali vůbec nejméně hlasů od konce druhé světové války. To samé však platí i o jejich koaličním partnerovi – lidovcích, kteří se vůbec poprvé propadli pod hranici jedné čtvrtiny získaných hlasů. Celkový součet pro obě rakouské strany dnes činí jen o málo více než 50% odevzdaných hlasů. A to je skutečně významná ztráta, uvažíme-li, že v 80. letech obě strany dokázaly získat 80–90% voličů a ještě před sedmi lety získaly společně přes 70% hlasů.

PROTESTNÍ STRANY NA VZESTUPU?

Zásadně jiné jsou také výsledky stran protestního typu. V Německu se nakonec prosadila jediná – Levice, tvořená kombinací postkomunistů a tradičních sociálnědemokratických levicáků kolem expředsedy SPD Oscara Lafontaine. Ani tuto stranu ale již dnes nemůžeme považovat za čistě protestní. Naopak neuspěli piráti, kteří během posledního volebního období znamenali některé pozoruhodné výsledky v zemských volbách, ani nově zformovaná euroskeptická Alternativa pro Německo (AfD), jež těsně skončila za branami Spolkového sněmu. Rakousko oproti tomu zažilo velký boom protestních formací. Další nárůst popularity si připsala pravicově populistická FPÖ, jež se svým výsledkem významně přiblížila „zlaté éře“ pod vedením Jörga Haidera. Dnes tak opět dýchá na paty oběma nejsilnějším formacím. Díky další spolupráci sociálních demokratů a lidovců se dá očekávat atak FPÖ na jejich pozice velice brzy. K tomu ale musíme připočítat úspěch Teamu Franka Stronacha, tedy uskupení, jež v mnoha ohledech připomíná formaci ANO 2011, parlamentní návrat liberálů vystupujících dnes pod značkou NEOS a jen těsný neúspěch Haiderových pohrobků ze Svazu pro budoucnost Rakouska (BZÖ). Každá z těchto formací přitom představuje solidní alternativu pro nemalou část voličů jedné či obou vládních stran.

Zajímavou kapitolu srovnání představuje pohled na levo-pravou osu. Ta v obou zemích částečně oslabuje, o čemž svědčí jednak centristické postavení dnešní CDU, jednak ideologická nezřetelnost již zmíněných protestních formací, často populisticky mísících prvky socialistické, korporativistické i liberální. Na druhé straně však právě existence velké koalice v Rakousku vede k odstředivým tendencím v chování voličů, kteří znechucení situací hledají útočiště u stran s radikálnějšími postoji a názory. Do určité míry tutéž tendenci můžeme pozorovat i v Německu, kde CDU i SPD mají zřetelné soupeře ve své části politického spektra. Nic na tom nemění ani fakt, že část elektorátu nových stran vždy tvoří voliči z různých částí politického spektra (viz články Petra Sokola a Miloše Brunclíka).

Speciální kapitolu německých voleb představuje historická porážka liberálů z FDP. Ti tak vůbec poprvé v poválečné

NA DRUHÉ STRANĚ

však právě existence velké koalice v Rakousku vede k odstředivým tendencím v chování voličů, kteří znechucení situací hledají útočiště u stran s radikálnějšími postoji a názory.

historii, která byla lemována jejich téměř neustálou účastí nejen v parlamentu, ale i ve vládě, nezasednou v lavicích Bundestagu. Je otázkou, zda uzavření koalice mezi CDU a SPD může přispět k jejich návratu. Trumfy budou přinejmenším na počátku spíše na straně AfD.

NESTABILNÍ STABILITA

V závěru připomeňme jednu možnou paralelu, která situaci v Německu

i Rakousku přece jen přibližuje. Každá velká koalice představuje nestabilitu ve stabilitě. Obě nové vlády disponují solidní většinou, což platí především o Německu. Pro zúčastněné strany však platí, že jde o sňatek z rozumu, který mohou vypovědět v okamžiku, kdy bude ohrožovat jejich další existenci. Tuto motivaci mají především menší koaliční partneři. SPD vstupem do koalice téměř jistě ztratí, a proto bude připravena z koalice vycouvat, jak to jenom půjde. Rakouští lidovci jsou na tom ještě hůře, a proto budou číhat na okamžik, kdy se od spojení se sociální demokracií bude možné odstříhnout. Bude otázkou velké strategie, taktiky a odvahy, zda proto vlády padnou. Politická stabilita v Německu i Rakousku je však již patrně věcí minulosti.

Tabulka 1 Volby 2013 v Německu

	Podíl hlasů	Mandáty
CDU	34,1 %	255
SPD	25,7 %	193
Levice	8,6 %	64
Spojení 90 / Zelení	8,4 %	63
CSU	7,4 %	56
FDP	4,8 %	–
AFD	4,7 %	–

Zdroj: <http://www.parties-and-elections.eu/>

Tabulka 2 Volby 2013 v Rakousku

	Podíl hlasů	Mandáty
SPÖ	26,8 %	52
ÖVP	24,0 %	47
FPÖ	20,5 %	40
Zelení	12,4 %	24
Team Frank Stronach	5,7 %	11
NEOS	5,0 %	9
BZÖ	3,5 %	–

Zdroj: <http://www.parties-and-elections.eu/>

Mezi rozpadem a centralizací Evropy

O německé povolební matematice, odporu ke zvyšování daní, rušení politiky podpory obnovitelných zdrojů, potenciálu pro úspěch Alternativy pro Německo a mylném spojování modelu sociálně-tržního hospodářství se sociálním státem s německým profesorem Michaellem Wohlgemuthem.

JOSEF ŠÍMA | Vedl rozhovor

V německých volbách drtivě zvítězila CDU kancléřky Merkelové. Znamená to, že německá veřejnost, na rozdíl od situace ve Francii, dokázala odolat populistickým návrhům na řešení současných problémů v podobě vysokého zdanění bohatých nebo drakonické regulace podnikání? Kam směřuje německá hospodářská politika?

Výrazný úspěch CDU poukazuje na skutečnost, že tento rok není v Německu nálada na změnu, obzvláště proto, že ekonomice se relativně daří a zaměstnanost je rekordně vysoká. Sečteme-li hlasy pro FDP s hlasy pro nově vzniklou Alternati-

vu pro Německo – obě strany mají lehce pod 5%, což je hranice pro vstup do parlamentu, ale obě jsou protržnější než centristická CDU / CSU –, zjistíme, že ve skutečnosti je podpora politik středopravicových ještě větší. Přinejmenším tento výsledek ukazuje na značný odpor ke zvyšování daní. CDU však teď bude muset najít koaličního partnera v levicovém spektru (sociální demokraty nebo Zelené), což zajistí podobu hospodářské politiky nějak ovlivní. S největší pravděpodobností nová vláda zavede – možná s regionálními variacemi – celonárodní minimální mzdu. CDU pravděpodobně též učiní ústupky, jež povedou k vyšším investicím do infrastruktury a vzdělání.

NĚMEČTÍ OBČANÉ JSOU MNOHEM VÍCE

euroskeptičtí než hlavní politické strany a politické elity. Existuje zde tedy jistý potenciál pro stranu, jež se vyhne přílišnému populismu či nacionalismu a bude tyto pozice obhajovat.

Jestliže koaliční partneři budou zvyšovat své požadavky, aby více uspokojili své voliče, těžko si to lze představit bez jistého zvýšení daní. CDU / CSU sice vedla kampaň proti zvyšování daní, nakonec však s ním může souhlasit a vinit za něj svého koaličního partnera.

ČERNÁ VDOVA MERKELOVÁ

Vidíte nějaký zásadní dopad voleb na evropské úrovni, ať již jde o EU či euro?

Výsledek voleb v této rovině není nikterak zásadní. Hlavní strany se příliš neliší v pohledu na evropskou politiku a jak SPD, tak Zelení podporovali záchranné balíčky financované z kapes daňových poplatníků, s nimiž přišla Angela Merkelová do parlamentu. Sama skutečnost, že je po volbách, během nichž se nevedla debata o EU a eurokrizi, má však svou důležitost. Klíčová a potenciálně nepopulární rozhodnutí se blíží, jako třeba další záchranný balík pro Řecko (a možná Kypr či Portugalsko) nebo restrukturalizace a záchrana bank v problémě po celé eurozóně, obzvláště ve Španělsku. Obecný přístup Angely Merkelové zdůrazňující solidaritu výměnou za úsporná opatření může být oslaben, k zásadnímu posunu však patrně nedojde.

Vaše názory na možnost velké koalice CDU / CSU-SPD před pár dny otiskl Frankfurter Allgemeine Zeitung. Co očekáváte, že ekonomicky i politicky toto nové rozložení sil přinese Německu?

SPD stále není ochotna vstoupit do velké koalice jako menšinový partner. Naposledy, když jsme v letech 2005–2009 tuto koalici měli, došlo k demobilizaci a značné frustraci voličů SPD, což následně vedlo k nejhoršímu poválečnému volebnímu výsledku pro SPD. Merkelová je jako černá vdova. Po spojení se svým partnerem jej zničí. Zároveň však platí, že když SPD odmítne manželství, může se Merkelová obrátit na Zeleň, kteří jsou přirozeným partnerem SPD, nebo svolat nové volby, které mohou přivést zpátky do hry FDP. Proto očekávám, že SPD bude souhlasit se spoluprací s CDU / CSU, která již sama v mnoha ohledech provádí sociálnědemokratickou politiku. Toto spojení by též usnadnilo legislativní proces, neboť SPD má převahu v druhé komoře parlamentu, Spolkové radě. V domácí hospodářské politice patří k prioritám reforma energetické politiky, a tu je snazší provést spolu s SPD než se Zelenými. Současná

„Energiewende“ (přechod od jaderné energie k obnovitelné energii) je velmi nákladná jak pro německý průmysl, tak pro německé domácnosti s nízkými příjmy. CDU / CSU i SPD se shodují v postoji, že tuto politiku je nutné změnit.

FDP ve volbách neuspěla. Je to trest za to, že nenabízela skutečnou protržní alternativu, ztrácí Němci zájem o tržní řešení, nebo jde o přesun voličstva k nově založené Alternativě pro Německo?

Pro mnoho voličů ztratila FDP svou klasickou liberální identitu. Slibovala snížení daní a méně regulací, ale nebyla schopna to prosadit. Je rozpolcena v otázce záchranných balíků ve snaze zachovat eurozónu. Mnozí voliči FDP proto hlasovali pro AfD. Průzkum veřejného mínění, který jsme v Open Europe Berlin prováděli, ukazuje, že němečtí občané jsou mnohem více euroskeptičtí než hlavní politické strany a politické elity. Existuje zde tedy jistý potenciál pro stranu, jež se vyhne přílišnému populismu či nacionalismu a bude tyto pozice obhajovat. V květnu příštího roku nás čekají volby do Evropského parlamentu a v nich může AfD snadno získat několik křesel v Bruselu.

SOCIÁLNĚ-TRŽNÍ NEZNAMENÁ MASIVNÍ PŘEROZDĚLOVÁNÍ

Jste předním německým znalcem konceptu „sociálně-tržního hospodářství“ a máte hluboké znalosti děl Röpkeho, Euckena a dalších věhlasných zakladatelů tohoto přístupu. Mnozí lidé příliš nerozlišují mezi „sociálně-tržním hospodářstvím“ a moderním „sociálním státem“. Můžete zmínit klíčový rozdíl a ukázat na důsledky zaměňování těchto konceptů?

Rozdíl mezi původní poválečnou koncepcí „sociálně-tržního hospodářství“ a dnešním „sociálním státem“ je ohromný. Ludwig Erhard se například domníval, že tržní hospo-

dářství pomocí odstranění privilegií a za využití svobodné konkurence, které omezí tržní sílu, je samo o sobě „sociální“ a prospěšné pro blahobyt všech lidí. Takový pohled je v přímém rozporu s dnešní politikou a veřejným míněním, jež nahlíží na trhy jako na nutné zlo, které poskytuje zdroje pro sociální stát, jenž následně přerozděluje příjem a bohatství podle nijak nedefinovaných principů „sociální spravedlnosti“. V dů-

V NĚMCÍCH STÁLE ZŮSTÁVÁ

odkaz několika buržoazních ctností:

a) inflace je nespravedlivý způsob konfiskace úspor; b) člověk by neměl utrácet více peněz, než má; c) stejná pravidla by měla platit pro všechny.

sledku toho se dnes všechny politické strany (a společně s Lisabonskou smlouvou též všechny země EU) hlásí k „sociálně-tržnímu hospodářství“. Z tohoto konceptu se stalo prázdné slovo.

Mám rád jeden Erhardův citát, v němž říká, že by se nechtěl dožít doby, kdy bude mít každý ruku v kapse svého souseda. Odkazuje dnes v Německu někdo, třeba ve volební kampani, na autory spojené s poválečným německým zázrakem? Jsou poznatky německých ordoliberalů součástí intelektuální výbavy voličů, nebo jsou takovéto názory považovány za zastaralé?

Němci si rádi připomínají poválečný hospodářský „zázrak“. Zapomínají však často, že nešlo o zázrak, ale prostě jen o hospodářský důsledek liberalizace trhů, svobodné tvorby cen a existence stabilní měny. V Němcích stále zůstává odkaz několika buržoazních ctností: a) inflace je nespravedlivý způsob konfiskace úspor; b) člověk by neměl utratit více peněz, než má; c) stejná pravidla by měla platit pro všechny.

EU – SMĚS PLÁNOVÁNÍ I DEREGULACÍ

Němečtí ordoliberalové, jako např. Röpke, byli před více než půlstoletím velkými obhájci evropské integrace. Vidíte nějaké poučení z toho, jak si společnou Evropu představovali oni a jakou podobu má dnes?

Röpke a Erhard byli velmi skeptičtí ohledně raných fází evropské integrace. Věřili, že francouzský model centrálního

plánování – „planification“ – zničí německé reformy pomocí zadních bruselských vrátek. V jistém smyslu měli pravdu: mnohé zbytečné regulace (nějakých 250 000 stránek „acquis communautaire“) přichází z Bruselu, společná zemědělská politika byla socialistickou katastrofou a princip subsidiarity byl často ignorován. Na druhou stranu je pravda, že Jednotný evropský akt byl krokem, o němž si němečtí liberálové po válce nemysleli, že by jej bylo možné uskutečnit. Svoboda pohybu zboží, služeb, kapitálu a práce se v EU staly právem jedince; telekomunikace byly privatizovány a pokleslo mnoho státních dotací – a to vše také skrze „bruselská“ zadní vrátka. Celkově je výsledek evropské integrace z ordoliberalní perspektivy značně smíšený.

Jak tedy vidíte budoucnost evropské integrace?

Vše záleží na tom, co si odneseme ze současné krize eurozóny. Podle mne čelíme následujícím hrozbám: (1) krize eura může vést k (dalším) antagonismům uvnitř EU mezi a) zeměmi, které jsou čistými daňovými plátcí a musely by platit dluhy ostatních, b) zachraňovanými zeměmi eurozóny, které by musely přijmout reformy uvalené ostatními, a c) zeměmi mimo eurozónu, jako je Česká republika, které budou bezděčně ovlivněny tím, co se děje v eurozóně. Tyto problémy mohou nabrat dvou podob: (2) chaotický rozpad eurozóny (pravděpodobně započatý odchodem Finska), což vytvoří prostor pro návrat nacionálního protekcionismu a konkurenčních devalvací měn, a (3) „velký skok vpřed“ k centralistické EU, jež nabude vrchu nad parlamenty členských států a bude rozhodovat o jejich rozpočtech a politikách. Najít cestu, jež nám umožní vyhnout se těmto dvěma nástrahám, je největším úkolem pro politiku i think-tanky, jako je Open Europe Berlin.

PROF. DR. MICHAEL WOHLGEMUTH

- působil na univerzitách v Evropě i USA (v Bayreuthu, Freiburgu, Erfurtu, Innsbrucku, New Yorku a Washingtonu),
- vědecky působí na Max-Planck-Institutu v Jeně a deset let stál v čele Institutu Waltera Euckena ve Freiburgu,
- je držitelem profesorského stolec politiké ekonomie na soukromé Universität Witten / Herdecke,
- působí jako ředitel think-tanku Open Europe Berlin,
- je viceprezidentem Friedrich August von Hayek Gesellschaft,
- ve svých pracích se věnuje otázkám evropské integrace a reforem německé hospodářské politiky,
- sepsal desítky odborných textů a knih,
- jeho články se objevily v populárních periodikách, jako je např. Die Welt, Neue Zürcher Zeitung nebo Frankfurter Allgemeine Zeitung.

Zemětřesení napravo

Na německé pravici nezůstal kámen na kameni

Německé parlamentní volby v hlavních rysech dopadly tak, jak se čekalo. Středopravicová aliance dvou křesťanskodemokratických stran – kancléřčiny CDU a bavorské CSU – přesvědčivě vyhrála a rudo-zelená opozice na ni nestačila. Velké věci se ovšem přesto děly na pravé straně německé politické scény.

PETR SOKOL | Autor je politolog, přednáší na CEVRO Institutu, řídí CEVRO Revue a pravidelně přispívá do dalších českých médií (např. do Reflexu)

FDP ve Spolkovém sněmu

CDU / CSU dosáhla nejvyššího volebního zisku od sjednocení Německa a jen o několik málo křesel jí unikla možnost mít ve Spolkovém sněmu nadpoloviční většinu křesel. Křesťanskodemokratická aliance za triumf vděčí v první řadě osobnosti kancléřky Angely Merkelové, která vstoupí do dějin jako šéfka vlády ve třech po sobě jdoucích funkčních obdobích. Úspěch CDU / CSU nestál ovšem jen na kancléřčině politickém stylu, ale také

na její strategii posunout CDU do středu politického spektra. Křesťanští demokraté se sice z historických důvodů u našich západních sousedů označují jako „strana středu“, protože pojem pravice je spojován s extrémním pohledem, ale ještě nikdy středová nálepka na fasádě CDU nebyla tak pravdivá jako za časů kancléřky Merkelové. Podle zasvěcených pozorovatelů německé politické scény je prý dokonce velmi obtížné rozlišit praktickou

politiku CDU od hlavní opoziční strany, levicové SPD. Totéž neplatí o sesterské CSU, která naopak vždy hlásala strategii pojmenovanou slovy „napravo od nás už je jenom zed“, ale Bavorsko vždy bylo a je v Německu státem ve státě, kde i politika je trochu jiná.

Vzhledem k pádu liberální FDP, dosud koaliční strany, pod pětiprocentní hranici ovšem CDU / CSU zažila trochu Pyrrhovo vítězství. Současný německý

stranický systém totiž charakterizuje asymetrická koncentrace obou pólů stranického spektra. Na jedné straně stojí jediná síla od středu doprava, kterou je aliance Křesťanskodemokratické unie (CDU) a její bavorské sestry Křesťanskosociální unie (CSU), a proti ní trojlístek levicových stran, které sice ve volbách nedosáhly úspěchu, ale matematicky mají ve Spolkovém sněmu po nových volbách většinu. Tu sice vyprodukoval volební systém a propad více než desetiny hlasů, způsobený pětiprocentním prahem pro vstup do Spolkového sněmu, ale i tak musí Merkelová hledat koaličního partnera nalevo.

CDU/CSU se proto trochu paradoxně stala obětí koncentrace na pravé části politického spektra, kdy kampaní, v níž zdůrazňovala nutnost hlasovat oběma hlasy pro CDU/CSU, přispěla k vyřazení liberálů z parlamentu. Tato předvolební strategie ovšem byla do značné míry motivována předcházející zkušeností ze zemských voleb v Dolním Sasku, kde CDU „připustila“ půjčování hlasů FDP, aby se liberálové dostali do zemského sněmu, což ale v celkovém výsledku znamenalo většinu pro rudo-zelenou koalici a odchod zemské CDU do opozice. Nyní proto CDU až do konce jela kampaň s heslem „oba hlasy pro CDU“, a vyhnala tím liberály do mimoparlamentní pustiny a sebe do složité velké či černo-zelené koalice.

ALTERNATIVA: OD PROFESORŮ K PROTESTU

Přesuny na německé pravici nejvíce symbolizuje raketový vzestup, který v závěru předvolební kampaně prodělala nová strana kritiků evropské integrace, která vznikla pod názvem Alternativa pro Německo (AfD) jen několik měsíců před volbami. Jejím hlavním sloganem se stala věta „Německo nepotřebuje euro...“ a programem návrat k německé marce.

Rozjezd eurokritické formace byl poměrně pomalý. V úvodních výzkumech po jejím vzniku se sice ukázalo,

MERKELOVÉ CDU / CSU

vyluxovala liberály a je sama na pravici ve Spolkovém sněmu. Vedle ní vpravo ovšem roste umírněná protestní strana v podobě Alternativa pro Německo.

že její voličský potenciál – tedy počet voličů, kteří si dokáží představit, že ji budou volit – vystoupal na 27 procent. Současně ovšem na začátku její existence platilo, že Alternativu chtěla volit jen tři procenta Němců.

Alternativa byla německými médii prezentována jako strana profesorů, k níž se hlásí lidé s vysokými akademickými tituly. Samozřejmě se tato představa do značné míry opírala hlavně o osobnost šéfa nově vzniklé strany Bernda Luckeho. Ale už první analýzy toho, odkud se voliči AfD mohou brát, ukázaly, že nová formace má dvojakou tvář. Nálepce o straně profesorů vyhovovalo zjištění, že až třetina voličů liberální FDP si dokáže představit dát hlas eurokritikům z AfD. Překvapivě však existovala strana, u jejíchž voličů měla Alternativa ještě větší potenciál, a nebyla to CDU, jejímž bývalým členem je předseda AfD Lucke. Neočekávaně se jednalo o voliče postkomunistické strany Levice, která operuje hlavně v nových členských zemích, kde vznikla jako následovnice bývalé státostrany v komunistické NDR.

Tato čísla potvrdil i samotný volební výsledek, kdy zisk 4,7 procent hlasů znamenal, že strana profesorů se proměnila v reálnou protestní stranu, jejíž úspěch byl podle exit-pollů skutečně postaven nejen na zklamaných voličích liberální FDP, od níž přišlo 430 tisíc voličů, ale také na mnoha protestních hlasech z Východu, kde v tomto rezervoáru dosud vždy kralovala postkomunistická levice. Od ní si AfD letos přebrala 350 tisíc hlasů. Dokresluje to i fakt, že Alternativa více bodovala na Východě, kde dokonce

překročila pětiprocentní hranici. Oproti tomu ve starých členských zemích uspěla podobně v tradičních baštách FDP na jihozápadě země. Typickým voličem strany se stal muž s vyšším vzděláním a zakotvením ve střední třídě.

AfD se nyní už začala intenzivně připravovat na květnové evropské volby, v nichž po zásahu ústavního soudu aktuálně platí nižší, tříprocentní omezující klauzule.

FDP: ŽLUTÝ KONEC

Politický umíráček zvonil německým liberálům už několikrát. Strana byla zvyklá, že čas od času vypadne z některého ze zemských sněmů, a prožila si už i šok, když nedokázala překročit dříve platnou hranici pěti procent pro vstup do Evropského parlamentu. Nyní ovšem poprvé v dějinách vypadla ze Spolkového sněmu. FDP doplatila na špatné prosazování svých cílů v koalici s CDU/CSU i na nevýrazné politiky v čele. Rekordní zisk z roku 2009 se rozplynul, když dva miliony voličů utekly k CDU/CSU, milion hlasů zůstal mezi nevoliči a přes 400 tisíc jich přešlo k Alternativě.

Problém FDP je ovšem spíše strukturální. Po vstupu Zelených do spolkové politiky liberálové ztratili pozici jazýčku na vahách mezi CDU a SPD a byli natlačeni doprava, kde se stali faktickým přívěskem CDU bez jiného koaličního potenciálu. FDP navíc škodí, že se jí nikdy nepodařilo lépe etablovat v nových spolkových zemích.

Aktuálně již v průzkumech volebních preferencí v povolebním období zaostává FDP i za AfD, která by do určité míry mohla přebrat její roli, potenciálního hlavního kritika velké koalice zprava, což FDP katapultovalo k rekordnímu výsledku před čtyřmi lety. FDP ovšem půjde do příštích spolkových voleb poprvé v dějinách z opozice a je otázkou, zda straně stačí politická relevance na zemské úrovni a v Evropském parlamentu k politickému přežití právě v konkurenci AfD a částečně i CDU/CSU.

Zachráni sa Nemecko pred minimálnou mzdou?

Septembrové voľby potvrdili miesto doterajšej kancelárky Merkelovej v hlavnom kresle nemeckej vlády. Koho však zoberie do vládneho mančaftu však ani po troch týždňoch od volieb nie je jasné. Vzhľadom na fakt, že socialisti aj Zelení ťahajú za ten istý povraz, pokiaľ ide o priškrtenie pracovného trhu, to asi ani nie je podstatné.

RADOVAN ĎURANA | Autor je ekonóm a analytik
Institutu ekonomických a spoločenských analýz
v Bratislave (INESS)

ČO MOŽNO ČAKAŤ OD NOVEJ VLÁDY NA PRACOVNOM TRHU?

O nemeckom pracovnom trhu panuje veľa mýtov a povestí, väčšina z nich však pochádza z minulého tisícročia. Vysoká účasť v odboroch, prísny zákonník práce, nízka flexibilita to platilo kedysi, ale dnes už nie. Niežeby malo Nemecko otvorený

© Mopic - Fotolia.com

a liberalizovaný pracovný trh, ktorý víta cudzincov, ale vysoká miera nezamestnanosti, stagnácia ekonomiky a hrozba veľkých firiem, že odídu do lacnejšej strednej Európy, donútili nielen ľavicového Schrödera spustiť, resp. pokračovať v reformách. Tie Nemecku umožnili nezmeškať vlak služieb a neostať tak prikované k ťažkému priemyslu a ťažbe uhlia. A práve rozvoj služieb, ktoré sú charakteristické veľkým počtom malých firiem, prispel k oslabeniu dovtedy mocných odborov. Zmeny v ekonomike totiž vyžadujú flexibilnejšie formy zamestnávania, kratšie pracovné úväzky, či rýchly vznik a zánik pracovných miest. Výsledok? Počet registrovaných členov odborov klesol na historické minimum 50%. Podiel firiem s menej ako 250 zamestnancami bez kolektívnej zmluvy stúpol na 65%. Vláda k tomu pridala zníženie mzdových nákladov pre kratšie úväzky, čo zabezpečilo tvorbu pracovných miest aj pre ľudí s nízkou kvalifikáciou. Podľa odhadov viac ako 2,5 mil. ľudí pracuje za menej ako 7 eur na hodinu. K tomu treba pridať veľmi opatrné zvyšovanie mzdových nákladov, ktoré od začiatku milénia vzrástli o 8%, v porovnaní s francúzskymi 28% či španielskymi 30%.

Z CHORÉHO MUŽA LÍDROM

Z chorého muža Európy sa stal líder s druhou najnižšou mierou nezamestnanosti v EÚ. Hoci vláda mnohým nízkopříjmovým pripláca dávky k nízkej mzde na zabezpečenie životnej úrovne, a teda nemôžeme hovoriť o čisto trhovom prostredí, nejde o položky, ktoré by ruinovali nemecký rozpočet. Preto sa nemožno čudovať víťaznej strane, ktorá doteraz odmietala pokusy o zavedenie plošnej minimálnej mzdy. Niežeby tam dnes vôbec žiadna nebola, akurát nie je plošná a je určovaná niekoľkými spôsobmi. Niektoré povolania majú stanovenú minimálnu hodinovú sadzbu, ktorá sa pohybuje od 7 eur do 12 eur, a navyše sú tieto minimálne sadzby aj regionálne rozlíšené (v bývalom NDR sú nižšie). Ďalej existujú minimálne mzdy stanovené vyjednáváním odborov a zamestnávateľov,

A PRÁVE ROZVOJ SLUŽIEB,

ktoré sú charakteristické veľkým počtom malých firiem, prispel k oslabeniu dovtedy mocných odborov. Zmeny v ekonomike totiž vyžadujú flexibilnejšie formy zamestnávania, kratšie pracovné úväzky, či rýchly vznik a zánik pracovných miest.

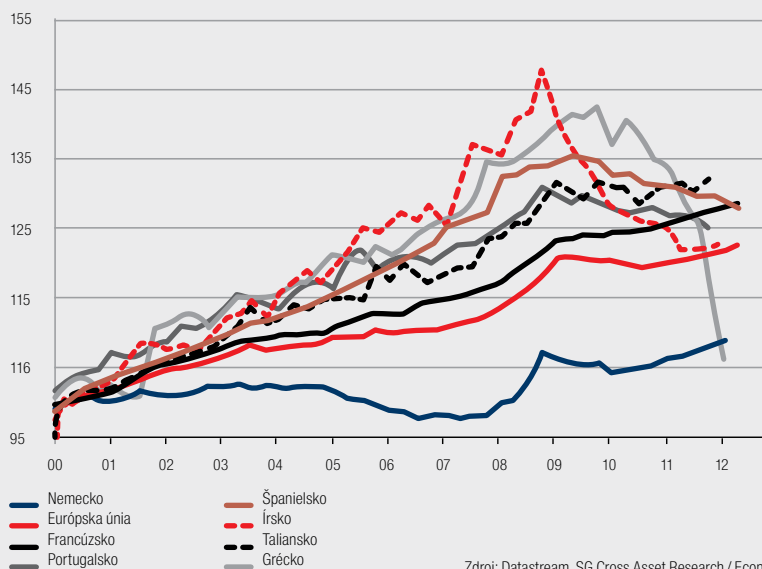
ktoré pokrývajú polovicu zamestnancov na plný úväzok. Nakoniec sú to mestské minimálne sadzby, pod úroveň ktorých mesto nenakupuje služby od dodávateľov. Na trhu tak ostávajú milióny zamestnancov, na ktorých sa žiadna regulácia výšky mzdy nevzťahuje.

Socialisti sú však nespokojní a vedú dlhodobú kampaň za zavedenie plošnej minimálnej mzdy na úrovni 8,5 eura za hodinu. Zvyšovanie miezd by sa tak podľa ich odhadov malo dotknúť takmer 7 miliónov zamestnancov, t.j. každého piateho. Svoj návrh podporovali tvrdením, že práve tento krok by zdvihol domácu

spotrebu o 19 mld. eur, a tým by dodali potrebný stimul hospodárskeho rastu. Nuž, keby základy fungovali, mohli by minimálnu mzdu zdvihnúť rovno na 20 eur, a to by už bol iste rast, ktorý by prebral aj gréckeho Prométea zo 6 ročnej krízy. Alebo by sa mohli pozrieť do susedného Francúzska, kde je s minimálnou mzdou 9,4 eura o celý jeden milión nezamestnaných viac ako v Nemecku. Samozrejme, pracovný trh ovplyvňuje celý komplex regulácií a trhových faktorov, má veľkú zotrvačnosť a rozšírenie minimálnej mzdy automaticky neprepustí masu ľudí, ale to, že minimálna mzda vytvára prekážku pri tvorbe pracovných miest, a tak prispieva k rastu nezamestnanosti, hlavne mladých a neskúsených, je dobre preskúmaný a mnohokrát potvrdený fakt.

Socialisti a Zelení, súčasní koalíční kandidáti, samozrejme nechcú len plošnú minimálnu mzdu – vo svojom programe hlásali aj zvyšovanie daní. Merkelová tak stojí pred neprijemnou dilemou, bude si musieť vybrať jednu zo zlých možností. Európa tak môže prísť o zásadný empirický príklad, že pracovnému trhu sa môže výborne dariť nie napriek, ale skôr vďaka absencii centrálne stanovovanej minimálnej mzdy.

Graf 1 Výška minimálnej mzdy (v EUR)

Zdroj: Datastream, SG Cross Asset Research / Economics

Německá ekonomika ve světle volebního klání

Od roku 2005 je německou kancléřkou Angela Merkelová a po nedávném volebním vítězství Křesťanskodemokratické unie (CDU) má velkou šanci stát se jí na další čtyřleté období.

V sousedním Rakousku zase už od roku 2008 vládne sociální demokracie (SPÖ) pod vedením Wenera Faymanna. Podívejme se, jak se v tomto období odlišuje ekonomický vývoj obou zemí.

JAN PRŮŠA | Autor je ekonom, působí na Institutu ekonomických studií Fakulty sociálních věd UK

Hned první pohled na hospodářský růst obou zemí ukazuje, že jejich hospodářský cyklus je velmi propojený. Snad jen s tím rozdílem, že na Německo jako největšího evropského (a koneckonců i největšího světového) vývozce dopadla ekonomická krize v roce 2009 o něco více, což vedlo k hlubšímu propadu hrubého domácího produktu (HDP). O to rychleji pak zase Německo dohánělo svůj propad v následujících letech. Synchronní fluktuace hospodářského výstupu Německa a Rakouska ukazují, jak by se v ideálním případě měly chovat ekonomiky, které chtějí sdílet společnou měnu.

RŮST ČISTÝCH MEZD

Pro občany však není ani tak podstatný růst ekonomiky jako jejich výdělek. Zde

je velmi zajímavé porovnat hrubé a čisté mzdy v obou zemích. OECD vykazuje statistiky průměrné hrubé roční mzdy, podle které vydělal průměrný Rakušan v roce 2011 celkem 37 700 eur, zatímco Němec si přišel na pouhých 33 800 eur. V Rakousku se tak podle těchto údajů vydělávalo v ro-

PROTIKRIZOVÁ OPATŘENÍ

se v Německu a Rakousku zásadně nelišila. Obě země přijaly rozsáhlé záchran-
né a dotační programy na podporu ztrá-
tových podniků – včetně německého
„šrotovného“, které podpořilo likvidaci
zcela funkčních aut.

ce 2011 o 12% víc než v Německu, přitom ještě v roce 2005 to podle téže statistiky bylo jen o 5% víc. Jenže po zohlednění daňových efektů na tom byli podle údajů Eurostatu Němci i Rakušané úplně stejně – v roce 2012 průměrný Němec vydělal 26 900 eur čistého a průměrný Rakušan 27 000 eur. Ve sledovaném období navíc Německo počáteční rakouský náskok (přibližně 2% v roce 2005) postupně dohánělo. Tento příklad znovu dokresluje, že daně mohou celkový obrázek ekonomické prosperity zcela obrátit.

Vysvětlení rozdílu mezi hrubým a čistým výdělkem poskytuje porovnání státních výdajů v druhém grafu. V Německu se kancléřce Merkelové až na výjimky v krizových letech povedlo státní výdaje v poměru k HDP snížit o celé dva

procentní body. V roce 2012 tedy německý stát přerozděloval o 5 % méně než v roce 2005, kdy Merkelová převzala vládu. Zato v Rakousku byl pod vedením kancléře Faymanna a SPÖ trend zcela opačný. Ještě v roce 2005 dosahovaly vládní výdaje přesně poloviny HDP, v roce 2012 však stát v Rakousku přerozděloval již téměř 52 %. V Rakousku tedy mají občané nominálně vyšší mzdy, zaplatí však také vyšší daně.

DALŠÍ ZVÝŠENÍ ZADLUŽENÍ

Německo má sice relativně menší státní výdaje, na druhou stranu však vykazuje výrazně vyšší státní zadlužení. Je příznačné, že ani jedna země neplní dluhový limit stanovený při vzniku eura na maximálně 60 % vůči HDP, přičemž pokud je tento poměr vyšší než 60 %, má se hranici dostatečně rychle přibližovat. Ve skutečnosti se od roku 2005 úroveň zadlužení Rakouska zvedla o téměř deset procentních bodů, a u Německa zvýšení dosáhlo celých 13 p. b., což odpovídá zvýšení o pětinu. I když se Angele Merkelové podařilo dosáhnout mírného snížení státních výdajů, ani zdaleka toto snížení nebylo dostatečné k tomu, aby vyrovnala rozpočet. Jak vidíme, pokud zadlužování v EU bude pokračovat tímto tempem, dočkáme se velmi brzy dalších hospodářských problémů ve všech členských státech.

Angela Merkelová měla sice snižovací deficitu ve svém programu, zejména co se týče tvrdých rozpočtových podmínek pro zachraňované státy eurozóny (Řecko a Kypr). V domácí hospodářské politice však nakonec k významným úsporám nedošlo. Německo například hned na začátku hospodářské krize v roce 2009 zavedlo tzv. „šrotovné“, tedy příspěvek na nákup nového vozu při současném sešrotování staršího auta. Tato dotace stála nakonec německé daňové poplatníky téměř 5 miliard eur, tedy asi 125 miliard korun (což je pro představu kolem 3 % českého HDP). Zničeny byly nakonec téměř dva miliony použitelných aut, tedy více jak dvojnásobek roční produkce Škody Auto. Bylo re-

gistrováno necelých 1,6 milionu nových aut (zbytek připadal na ojetiny do 1 roku stáří), z nichž většina (38 %) připadala na koncern Volkswagen – značka VW (26 %), Škoda (8 %), Seat a Audi (dohromady 4 %). Dalších 10 % registrací si připsal německý Opel. Nejvíce tak na šrotovním profitovali akcionáři některých německých automobilů.

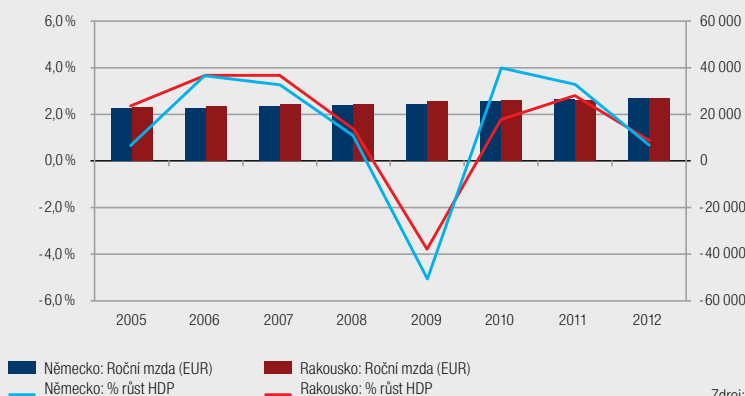
NEROZDÍLNÝ, ALE VÁHAVÝ POSTUP V KRIZI

Jak Německo, tak Rakousko přijaly po roce 2008 také rozsáhlé balíky opatření pro sanaci některých bank, které se vlivem krize ocitly ve špatné ekonomické situaci, stejně jako další podpůrné kroky. Celkově byl přístup k řešení ekonomické krize v obou zemích vel-

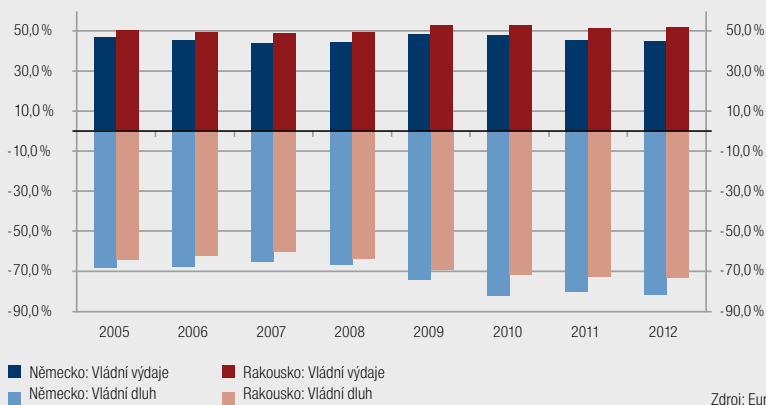
mi podobný bez ohledu na stranickou příslušnost kancléřů.

Německo jako tahoun eurozóny však zatím váhalo mezi dvěma přístupy k dluhové krizi: Na jednu stranu problémy předlužených států vyvolaly oslabení eura, což výrazně podporuje německý export mimo eurozónu. Na druhou stranu nechce Německo nechat problémy zajít tak daleko, aby se eurozóna neřízeně rozpadla. Toto lavírování vrcholilo nečinností před letošními volbami, nyní se však dluhy znovu dostanou na stůl a Angela Merkelová se bude muset rozhodnout. Buď euro zásadním způsobem ozdraví (například vyloučením Řecka a rozpočtovými škrty), nebo bude problémy znovu oddalovat, dokud se eurozóna nerozpadne sama.

Graf 1 Roční mzda a procentuální růst HDP v Německu a Rakousku

Graf 2 Vládní výdaje a dluh Německa a Rakouska (% HDP)

Ekonomie merkelismu

Výsledky německých voleb byly zejména zeměmi eurozóny napjatě očekávány. Vyhraje již čitelná Angela Merkelová, nebo promluví do děje Alternativa pro Německo, toužící po vystoupení Německa z měnového uskupení?

VÁCLAV RYBÁČEK | Autor je ekonom, působí v Českém statistickém úřadě, na Vysoké škole ekonomické a na CEVRO Institutu

Výsledky německých voleb byly zejména zeměmi eurozóny napjatě očekávány. Vyhraje již čitelná Angela Merkelová, nebo promluví do děje Alternativa pro Německo, toužící po vystoupení Německa z měnového uskupení? Výsledky již známe, svrbění evropských politiků z německých voleb ovšem ukazuje, jak extrémně zpolitizovanou oblastí měnová sféra je. Právě ta sféra, jež bývá považována za vlajkovou loď kapitalismu a ztělesnění liberálních idejí a jež bývá v této pozici i kritizována. Opak je pravda, konstruktivismus v měnové oblasti expandoval do absurdních rozměrů.

Mohly volby vůbec něco změnit? Zřejmě nic zásadního, karty jsou vyloženy. Eurozóna je projekt vnucený občanům ambiciózními politiky, jak koneckonců bezelstně přiznal bývalý kancléř Helmut Kohl, a také projekt odsouzený v současné podobě k zániku. Otázkou je pouze kdy a jak. Politici postup-

ně umrtvili mechanismy, které v ekonomice napravují nerovnováhy. Od problémů s nepružností cen a mezd mohl ekonomikám do značné míry pomoci plovoucí kurz měny, vznik eurozóny znehybněl i tento mechanismus.

Politici nyní soupeří, kdo a kolik politických bodů při řešení nerovnováh získá či ztratí. V podstatě jde pouze o rozptýlení nákladů existence společné měny, které se členové eurozóny implicitně zavázali sdílet. Zejména Řecko tuto ochotu řádně prověřuje. Řeckou konkurenceschopnost zavedení eura negativně postihlo a zároveň poskytlo pobídky k rozmařlosti. Naopak Německo je jedním z hlavních vítězů integrace a generuje vysoké přebytky obchodu se světem. Jenže trochu neviditelný mezibankovní systém TARGET již

zenou rolí Německa posílenou integrací, jež jednou rukou předává podporu a druhou sepisuje tvrdé podmínky.

Olej do ohně navíc přilévá rozkol mezi MMF, dosud vlastně spojencem Merkelové, a institucemi EU, neboť představy institucí o dalších krocích se vzdálily. Kamenem úrazu je odpouštění dluhů, jež by vyslalo vůči dlužníkům špatný signál. A věřitelům by přineslo ztráty, jistě, ale s těmi věřitelé musejí počítat tak jako tak. Řekové už „pozřeli“ 240 miliard eur pomoci, mluví se o další pomoci, která protéká bezednou státní kasou. Ve frontě již čekají Portugalci, zřejmě i Slovinci a další.

Aktuálně se strhává boj o dalších 55 miliard, které jsou dle Komise třeba na záchranu ohrožených bank. Německo a další bohaté země se zdráhají a do hry již povolávají armády právníků. Další bitva o budoucnost Evropy zřejmě vzplála. Ke cti Merkelové lze jistě přičíst odmítání společných eurobodů. Právě parazitování na pověsti ostatních zemí zredukovalo náklady rozpustilých vlád eurozóny na zadlužování. Společné dluhopisy by vše jen zopakovaly, více než další čas na razantní změny, které však stále nepřicházejí, by nezajistily. Merkelová bude dále řešit rébus, jak minimalizovat náklady na politickou pošestilost v podobě zavedení eura a zpomalit již údajně nevratný integrační proces.

FYZIKOVÉ V DĚJINÁCH MĚN

Nakonec jedna historická zajímavost a paralela, ovšem ne zrovna optimistická. Angela Merkelová je vzděláním fyzik, v roce 1986 získala dokonce doktorát. Lze se domnívat, že představa existence pevných fyzikálních vztahů je Merkelové při jejích úvahách vlastní. Aplikace právě tohoto přístupu v ekonomii je jednou z příčin, proč dnešní ekonomický mainstream tak krutě selhává. Zvýšení daní samočinně nezvýší daňový výnos, uvolněná měnová (inflační) politika nemusí vést k růstu, šrotovné automobilový průmysl nezachrání. V ekonomii pevné vztahy v podstatě neexistují. Opakovaně zjišťujeme, že svobodný trh není padající jablko.

Mírně jedovatá poznámka na závěr, má tedy měnovou sféru zachraňovat fyzik? Při vši úctě k této obdivuhodné profesi, zkoušel to již při záchraně bimetalismu v Anglii 18. století

Isaac Newton, což byl zřejmě lepší fyzik než Angela Merkelová. A pohořel. Newton řešil rébus nastavení pevného vztahu mezi zlatem a stříbrem, Merkelová de facto řeší důsledky přetrvávání takového pevného vztahu. Ekonomika však potřebuje pružnost, ne rigiditu, tu je třeba odstraňovat. Jenže tuto úvahu nelze od Merkelové zjevně očekávat, ze svých oblíbených tabulek s růstem, zadlužeností či demografickými trendy toto nevyčte. Zachování eura je i pro ni nejvyšší politickou prioritou.

drahnou dobu naznačuje, že Německo na nákup svých vývozů partnerům půjčuje, zjednodušeně řečeno.

Takže Pyrrhovo integrační vítězství? Pro Merkelovou je situace stále složitější. Silná a konkurenceschopná domácí ekonomika jí poskytuje luxusní politický kapitál, poslední volby byly třpytivou ukázkou. Ovšem ochota Němců financovat existenci eura zjevně klesá a zhmotnila se ve vytvoření politické strany s hlavním bodem programu – vystoupení z eurozóny. Ochota Řeků podržovat se diktátu zachránců je v rovině násilných demonstrací, evropské národy se zjevně obtížně budou smířovat s nadřa-

KE CTI MERKELOVÉ

Lze jistě přičíst odmítání společných eurobodů. Právě parazitování na pověsti ostatních zemí zredukovalo náklady rozpustilých vlád eurozóny na zadlužování. Společné dluhopisy by vše jen zopakovaly, více než další čas na razantní změny, které však stále nepřicházejí, by nezajistily.

Kampaně v německých volbách

Sledování německé volební komunikace je inspirativním zážitkem. Zejména pokud ji porovnáváte s téměř souběžně probíhající kampaní u nás.

MAREK BUCHTA | Autor je marketingový konzultant

Na rozdíl od českých politických stran ty německé pochopily, že volební kampaně byly, jsou a budou běžnou a pravidelně opakovanou součástí jejich činnosti. Že kvalitní kampaň nekoupíte dva měsíce před volbami od reklamní agentury. Že je možné být zajímavý a přitom se vyvarovat různých úletů a podivností. To, že strany ví, jak na to, pochopitelně neznamená, že všichni uspějí. Volby jsou do značné míry hra s uzavřeným součtem, a tak vždy najdeme vítěze i poražené.

SPECIFIKA NĚMECKÝCH VOLEBNÍCH KAMPANÍ

Kromě již zmíněné dlouhodobé práce mají německé volby několik dalších specifik. Jedním z nich je silná personalizace souboje a z ní vyplývající i silná role lídra kandidátky – kandidáta na kancléře, zejména u velkých stran. Kvalita lídra se tak stává jedním ze základních faktorů volebního klání. To ale platí i pro jiné země, jen na to některé strany občas zapomenou. Hlavní hráči německých voleb – Angela Merkelová (CDU) a Peer Steinbrück (SPD) – se také střetli v zásadní televizní debatě (TV Duel), vysílané souběžně na několika televizních stanicích. Celkem se dívalo 17,6 mil. diváků. Debatu přinesla poměrně vyrovnaný výsledek s mírnou převahou Merkelové.

Dlouhodobá práce je důležitá i v dalších oblastech – na internetu, v sociálních sítích a při budování týmů dobrovolníků. Strany mají svoje on-line specialisty a bezhlavé okouzlení novými možnostmi je již za nimi. Hlavním cílem je pochopení fun-

gování a adekvátní využití jednotlivých komunikačních platform (webové stránky, Facebook, You Tube, blogy, Twitter). Od roku 2005 se v Německu rozvíjí i fenomén zapojení dobrovolníků do kampaně. Zejména teAM Deutschland (CDU) je již stabilní a úspěšnou součástí politické práce.

V oblasti volebních médií je Německo až nečekaně tradiční. Hlavním zdrojem informací jsou pro většinu voličů plakáty a volební billboardy. Jedná se o trochu jiné plochy než u nás – speci-

ální přenosné billboardy a plakáty na sloupech (někdy označované jako „berousky“). Německá města tímto „street furniture“ doslova žijí. Druhým nejsilnějším zdrojem informací jsou televizní spoty. Ve veřejnoprávních stanicích je strany získávají podle proporčního systému a mají i možnost nákupu časů u soukromých provozovatelů.

Zásadní otázkou je, zda zařadit do repertoáru i nějakou agresivnější formu kampaně. Německé kampaně jsou většinou slušné a mírné – někomu se mohou zdát až nudné. Výjimku tvořil v poslední době rok 2005, v němž SPD pod taktovkou G. Schrödera silně agresivní kampaní téměř dotáhla značnou ztrátu v preferencích, a i CDU vedla poměrně razantní kampaň. V roce 2009 a 2013 SPD již zdaleka tak agresivní nebyla. V obou případech chyběl i charizmatický rétor typu Schrödera.

HVĚZDA JMÉNEM „ANGIE“

Jméno Angely Merkelové je v hodnoceních německých voleb skloňováno zprava i zleva. Nenápadná politička dotáhla svoji stranu k vysokému volebnímu zisku a k již třetímu vítězství v řadě. Tento obdivuhodný úspěch kromě uznání začal budit i opačné reakce. Mnozí ze současných kritiků by si měli připomenout, v jak složité situaci Merkelová stranu převzala, jak obtížné je vůbec pro ženu prosadit se v tomto „mužském světě“ a jak nesnadné bylo vybudovat z východoněmecké Angely tu současnou „Angie“.

CDU měla dlouhodobě vysoké preference (stabilně kolem 40%) a výhodu ve vysoké popularitě kancléřky Merkelové a v až překvapivě dobrém výkonu německého hospodářství. CDU tak mohla hrát na strunu jistoty a stability a prezentovat Angelu Merkelovou jako nejlepší možnou kandidátku na kancléřku. Volební program dostal název „Gemeinsam erfolgreich“ (Společně

KROMĚ JIŽ ZMÍNĚNÉ

dlouhodobé práce mají německé volby několik dalších specifíků. Jedním z nich je silná personalizace souboje a z ní vyplývající i silná role lídra kandidátky – kandidáta na kancléře, zejména u velkých stran.

úspěšní) a akcentoval témata rodiny, zaměstnanosti, ekonomiky a financí. V dalších vlnách kampaně se CDU již silně soustředila na osobu Merkelové a kampaň završila jednoduchým motivem s její tváří a nápisem „Kancelérka pro Německo“.

Úspěchy CDU na druhé straně přinášely problémy jejím koaličním partnerům. V letech 2005–2009 to byla SPD (velká koalice) a v letech 2009–2013 FDP. SPD se svým způsobem z role juniorního partnera

v koalici vládnutí vzpamatovává dodnes. A to ji podobná role s velkou pravděpodobností čeká i nyní. FDP se propadla dokonce pod hranici 5%.

ROLE VOLEBNÍHO SYSTÉMU

Volební kvorum je v Německu 5% druhých hlasů nebo alespoň tři přímé mandáty. Tato hranice (Sperrklausel; 5-Prozent-Hürde) sehrála v aktuálních volbách značnou roli. Hned dvě strany totiž skončily těsně pod ní – tradiční FDP s 4,8% a nová AfD s 4,7%. Téměř 10% hlasů bylo ztraceno s velmi malou odchylkou. Např. v sousedním Rakousku je kvorum 4%, a to by znamenalo velkou změnu ve výsledku voleb.

Do kampaní se promítá také jiný fenomén německého volebního systému – dva hlasy. Voliči mají možnost přidělit jeden hlas osobnosti v obvodu, druhý straně. Toto tradiční téma německých voleb se rozehrává zejména mezi CDU a FDP. FDP získávala množství druhých hlasů (Zweitstimmen) od voličů CDU, která to dříve částečně tolerovala. Po drtivé porážce v zemských volbách v Bavorsku (FDP získala pouze 3,3% hlasů), které se konaly jen týden před parlamentními volbami, zahájila FDP urgentní závěrečnou kampaň o druhé hlasy. CDU si to ale tentokrát nechtěla nechat líbit a Angela Merkelová požádala své voliče o oba hlasy. To sice vedlo ke skvělému výsledku CDU, ale současně k pádu FDP pod pět procent a ztrátě koaličního partnera.

EUROSKEPTICKÁ ALTERNATIVA

Politické prostředí v Německu je stabilní, a tak není zvykem, že by se výrazně prosadila nějaká nová strana. Letos se to povedlo euroskeptické Alternativě pro Německo (Alternative für Deutschland), vedené ekonomem a univerzitním profesorem Berndem Luckem. Kampaň pod názvem „Mut zur Wahrheit“ (Odvaha k pravdě) přinesla úzké téma, vymezené negativním pohledem na současnou podobu evropské integrace a fungování společné měny. Povedlo se jim dokonale odlišit – všechny ostatní hlavní strany jsou proevropské. Strana také prezentuje i u nás tak populární „občanskou politiku“, jako jistou formu oddechu od „profesionálních“ politiků. Udržet podobnou stranu nebývá jednoduché. Nicméně v květnu příštího roku budou evropské volby, což by mohla být pro AfD jedinečná příležitost.

Volební reforma připravila Merkelovou o většinu

Nejprve si povězte něco málo o tom, jak Němci volí. Po druhé světové válce byl přijat volební systém personalizovaného poměrného zastoupení (mixed-member proportional, MMP). V něm má volič dva hlasy.

MATĚJ TRÁVNÍČEK | Autor je politolog, interní doktorand na Fakultě sociálních věd UK, specializuje se na problematiku voleb

Nejprve si povězte něco málo o tom, jak Němci volí. Po druhé světové válce byl přijat volební systém personalizovaného poměrného zastoupení (mixed-member proportional, MMP). V něm má volič dva hlasy. Jedním volí v jednomandátovém volebním obvodu, druhý pak odevzdává stranické kandidátní listině na zemské úrovni. Svůj hlas přitom může rozdělit. Může tak volit například kandidáta CDU v jednomandátovém volebním obvodu a zároveň kandidátní listinu FDP. Jednomandátových volebních obvodů je celkem 299. Tedy přesně polovina základní velikosti Spolkového sněmu. Proč „základní velikost“?

JAK TO CELÉ FUNGUJE?

V jednomandátových volebních obvodech jsou mandáty přidělovány na základě systému prvního v cíli. Tedy stejně, jak to známe například z Velké Británie. Mandáty na základě „druhých hlasů“ (Zweitstimme) pro kandidátní listiny jsou pak alokovány proporční metodou Sainte-Laguë / Schepers, což není nic jiného než německá čistě matematická varianta metody Sainte-Laguëho dělitele. Ta dělí volební výsledky vzeštnou řadou celých lichých čísel počínaje 1, tj. 1, 2, 3 atd. (Tento dělitel je v malých volebních obvodech výhodný pro malé strany. Avšak v podmínkách

německých velkých volebních obvodů je tento rozdíl zanedbatelný.) Mandáty jsou pak alokovány stranám s nejvyššími vypočtenými podíly.

Pro úplnost dodejme, že i v Německu existuje uzavírací klauzule, která je nastavena na zisk 5 % „druhých hlasů“ nebo na zisk alespoň 3 mandátů v jednomandátových volebních obvodech. A dále pak, že metoda Sainte-Laguë / Schepers se používá od voleb v roce 2009, kdy nahradila do té doby používanou proporční metodu Hare / Niemeyer.

Metodou Sainte-Laguë / Schepers jsou však alokovány všechny mandáty,

© olly - Fotolia.com

tj. nikoli 299, jak by se snad na první pohled mohlo zdát, ale všech 598. A to na celostátní úrovni. Následně jsou mandáty přikazovány touž metodou v rámci jednotlivých kandidujících stran. Tím je zjištěno, kolik mandátů má každá strana získat v každé jedné ze šestnácti spolkových zemí.

Od takto vypočtených mandátů jsou v dalším kroku odečteny mandáty, které strana v dané zemi již získala v jednomandátových volebních obvodech. A právě v tom tkví celý půvab personalizovaného poměrného zastoupení. Umožňuje silnou personalizaci volby a zároveň generuje proporční volební výsledek.

PŘEVISLÉ MANDÁTY

Co však udělat v situaci, kdy strana v jednomandátových volebních obvodech získá více mandátů, než kolik jí přísluší dle proporční distribuce? Tyto mandáty jsou stranám ponechány a o jejich počet je zvětšena velikost Spolkového sněmu. Tím vznikají tzv. „převislé mandáty“. Tyto převislé mandáty působily jako určitý většinový prvek v systému, když deformovaly jeho celkovou proporcionalitu.

Právě jejich vysoký počet v předchozích volbách (24, všechny pro CDU) byl spolu s fenoménem negativní váhy hlasu (negative vote weight) důvodem,

proč se volebním systémem zabýval německý ústavní soud, který nařídil provést úpravu volebního systému.

REFORMA VOLEBNÍHO SYSTÉMU

Počátkem letošního roku tak byla na základě širokého mezistranického konsenzu, ke kterému se jako jediná ze stran zastoupených ve Spolkovém sněmu nepřipojila Die Linke, přijata reforma volebního systému. Ta zavedla kompenzační mandáty. Ty jsou v případě vzniku převislých mandátů postupně alokovány skrze zvyšování počtu mandátů přidělovaných pomocí metody Sainte-Laguë / Schepers až do chvíle, kdy je dosaženo stavu, ve kterém je touto metodou stranám s převislými mandáty přikázán takový počet mandátů, že žádné z nich nejsou převislé.

KDYBY VŠAK PLATIL „STARÝ“ VOLEBNÍ SYSTÉM,

sesterské duo CDU / CSU by získalo 308 mandátů z 611, tedy o 2 mandáty by překonalo hranici většiny.

V praxi jsou tak stranám bez převislých mandátů přiděleny dodatečné, kompenzační mandáty. V letošních volbách si jich SPD připsala 10 a Die Linke, Zelení a CSU po třech. Oproti 13 převislým mandátům získaných CDU.

Kdyby však platil „starý“ volební systém, sesterské duo CDU / CSU by získalo 308 mandátů z 611, tedy o 2 mandáty by překonalo hranici většiny.

Otázkou však je, zda by pro Angelu Merkelovou nebyla takováto křehká většina horší než současný stav, kdy sice potřebuje koaličního partnera, ale pokud ho získá, bude se moci spolehnout na mnohem výraznější většinu ve Spolkovém sněmu.

Alternativa pro Německo: **nastupující hvězda německé politiky?**

Ve stínu řady zajímavých momentů německých parlamentních voleb v roce 2013 zůstává jiná, neméně zajímavá skutečnost: nástup nové politické strany – Alternativy pro Německo (Alternative für Deutschland – AfD).

MILOŠ BRUNCLÍK | Autor je politolog, působí na vysoké škole CEVRO Institut a Fakultě sociálních věd UK

Ta sice zůstala pod pětiprocentní uzavírací klauzulí, ale jen velmi málo dělilo tuto stranu od toho, aby se dostala do Spolkového sněmu, když získala 4,7% hlasů. AfD byla založena teprve v únoru roku 2013, ale podařilo se jí raketovým tempem prodrat se mezi horké kandidáty na parlamentní křesla. Strana se netají svými ambicemi uspět ve volbách na zemské úrovni a brousí si zuby zejména na křesla v Evropském parlamentu, kam se bude volit již v roce 2014.

EURO V HLAVNÍ ROLI

Jak vysvětlit úspěch této strany? Kdo volil AfD a jak je možné tuto stranu nejlépe charakterizovat? V první řadě zdůrazněme, že strana uspěla zvláště díky tomu, že se jí podařilo nalézt volnou „níku“ volebního trhu, resp. akcentovala téma, které bylo pro řadu občanů důležité, zatímco stávající politické strany nebyly schopny občanům v této otázce nabídnout uspokojivou odpověď. Tímto

Bernd Lucke, líder AfD

tématem bylo euro. AfD se etablovala jako jediná politická strana, jež argumentovala tím, že euro a záchranné balíky pro Řecko či jiné země jsou balvanem, který táhne nejen Evropskou unii, ale i Německo ke dnu. AfD proto navrhuje řízené zrušení eurozóny. AfD by tak bylo možné charakterizovat jako stranu měkkého euroskepticismu, tedy stranu, jež neodmítá evropskou integraci per se, ale kritizuje její stávající podobu.

Ačkoli byl tento argument tématem, který bezpochyby straně pomohl nejvíce, a z tohoto pohledu by bylo možné AfD vnímat jako tzv. single-issue stranu, AfD má ve své programové výbavě řadu dalších témat, jimiž je politika na podporu rodiny, kritika nadměrné podpory solární či větrné energetiky, která ve svém důsledku Němcům zvyšuje účty za energie, nebo integrační politika s cílem přijímat zejména vzdělané imigranty, ochotné navíc integrovat se do německé společ-

nosti, naučit se němčině atd. AfD by proto zcela jistě s nálepkou monotematické strany nesouhlasila.

AfD byla často označována jako strana „profesorů“, neboť mezi jejími vůdci a čelnými představiteli byla řada lidí z akademické sféry. Za všechny uvedme lídra AfD ve volební kampani, jímž byl profesor ekonomie Bernd Lucke.

STRANA PROTESTU

Strana získávala podle předvolebních výzkumů i povolebních analýz nejvíce hlasů od bývalých voličů CDU, FDP a překvapivě i od postkomunistické levice (die Linke). Není ale náhodou, že nadprůměrné zisky měla AfD v tzv. nových spolkových zemích, resp. zemích bývalého východního Německa, kde se nachází více nespokojených voličů, ochotných hlasovat z protestu, a současně voličů, kteří se méně identifikují s politickými stranami. AfD se tak podařilo

zachytit řadu přelétavých a protestních voličů a také nevoličů. AfD se snažila stylizovat do role realistického, rozumného, nepopulistického a neextremistického kritika stávajících parlamentních stran a jejich evropské měnové politiky. V mediální bitvě o image strany její oponenti ale usilovali o opačně vypadající obraz. Zakladatel AfD, Konrad Adam, si postěžoval: „Všechny parlamentní strany mají prakticky stejný názor v otázce záchrany eura. Jediný roz-

NENÍ ALE NÁHODOU,

že nadprůměrné zisky měla AfD v tzv. nových spolkových zemích, resp. zemích bývalého východního Německa, kde se nachází více nespokojených voličů, ochotných hlasovat z protestu, a současně voličů, kteří se méně identifikují s politickými stranami.

díl mezi nimi je v tom, kolik peněz by na jeho záchranu mělo být použito a kdy. Všichni považují euro za svaté a kdokoli s jiným názorem je odmítán jako populistický nebo je uražen.“ Strana se snažila zbavit nálepky populismu a obvinění z toho, že se stává útočištěm pravicových extremistů. Do AfD se skutečně podařilo některým lidem s pochybnou pověstí vstoupit. AfD však zareagovala vyhlášením „stop stavu“ v přijímání nových členů s cílem zamezit konjunkturálnímu a nekontrolovatelnému růstu počtu členů, z nichž někteří by mohli poškodit image strany jako umírněné, seriózní pravicové strany.

Úspěch AfD bude závislý mimo jiné na osudu eurozóny, schopnosti AfD profilovat se jako věrohodná alternativa vůči ostatním stranám i v dalších tématech a dále také na tom, zda se FDP, která v parlamentních volbách zcela vyhořela a nezískala parlamentní zastoupení, podaří dostat se opět na výsluní německé parlamentní politiky.

předpisy

nová unikátní služba **pro podnikatele**

Právní předpisy šité na míru podnikatelům

- sledujeme změny, které ovlivní vaše podnikání
- vysvětlujeme, jak se projeví v praxi
- upozorňujeme včas na nové předpisy

**1 měsíc
ZDARMA!**

Vyzkoušejte na

www.i-predpisy.cz